

מראי מקומות - פסחים

מא:

ג. שיכול אין לי אלא שבישלו משחשיכה בשלו מבעוד יום מנין

פירש רש"י, אין לי שיתחייב על אכילת בשל אלא אם כן בישלו משחשיכה, שהוא עיקר זמנו, אבל בשלו מבעוד יום ואכלו משחשיכה מנין. והקשה המהרש"א, הרי רק לענין האכילה עיקר זמנו הוא משחשיכה, אבל לגבי הצליה ודאי זמנה גם מבעוד יום, ומדוע לא נלמד מזה שאיסור בישולו כמו היתר צלייתו. עוד הקשה, שהריבוי הוא רק לגבי מבושל ולא לגבי נא, וא"כ נאמר שאם עשאו נא מבעוד יום דאינו לוקה עוד הקשה, מה ענין דרשה דרבי לדרשה דת"ק, ומשמע שהם שייכים זה לזה.

ומכח קושיות אלו פירש המהרש"א שלא כרש"י, אלא רבי מדבר על האכילה מבעוד יום, והוא חולק על תנא קמא, וכך כוונתו לומר, אין לי לחייב על אכילת בישולו אלא משחשיכה, אבל אם בישלו מבעוד יום ואכלו אז מנין וכו'.

ד. ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לא הקשה השפת אמת, איך לומדים זאת מהפסוק, הלא בפסוק רק משמע שיש מצוה לאכול הפסח בליל ט"ו. וראה בדבריו מה שהקשה עוד בזה. וביאר שכוונת הברייתא היא במי שאכל כל הפסח מבעוד יום, וכבר ביטל מצות אכילת הפסח בלילה, שהרי אין לו עוד פסח לאכול. אבל אם לא היה אוכל כלל לא היה חייב מלקות, משום שאין זה אלא ביטול עשה. אבל במה שאכל הפסח ביום ולא בלילה, הרי עבר לאו הבא מכלל עשה, שנכלל בזה שאמרה תורה לאכול הפסח בלילה, שממילא אסור לו לאכול את כולו ביום, ולפי ר' יהודה שלוקים על לאו הבא מכלל עשה, נמצא שלוקה על מה שאכל כל הפסח ביום.

א. איכא דאמרי תרתי הוא דלא לקי חדא מיהת לקי פירש רש"י, כגון המבושל בחמי טבריא ואכלו, דאין כאן מלקות דבישול ולא מלקות של נא, אלא לוקה משום כי אם צלי אש. והתוס' הקשו על פירוש זה, ופירשו בשם ר"ת שהאוכל מבושל בחמי טבריא אינו לוקה גם משום כי אם צלי אש, ורק אם אכלו נא ומבושל, ומתרים אותו בשביל כי אם צלי אש, אז לוקה משום קרא דכי אם צלי אש. ופירש הדבר שמואל, שדוקא בנא ומבושל לוקה משום כי אם צלי אש, משום שלגבי נא ומבושל הרי זה לאו, אבל לגבי חי ומבושל בחמי טבריא אינו אלא עשה.

אכן הרמב"ם בספר המצוות (שורש ט') פירש, שהמחלוקת היא באכל נא ומבושל האם לוקה אחת משום דלאו אחד הוא, או שגם על נא ומבושל פטור לגמרי, כיון שגם נא ומבושל הם לאו שבכללות ואינו לוקה כלל. ועיין שם בהשגות הרמב"ן מש"כ בזה.

ב. בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא כתב המנחת חינוך (ז' י"א), שהאוכל נא ומבושל מבעוד יום אף שאינו בבל תאכל נא, מכל מקום עובר הוא באיסור דרבנן. אבל לגבי האוכל פסח חי מבעוד יום כתב להסתפק שמא אפילו איסור דרבנן אין בזה, והניח בצ"ע. והראש יוסף כתב שאסור לאכול מבעוד יום, ומשום איסור הפסד קדשים. עוד כתב המנחת חינוך (שם) שכשם שמבעוד יום אינו עובר איסור דבל תאכל ממנו נא, כך גם האוכל נא ביום ט"ו אינו עובר איסור זה, שהרי אין זה זמן מצות אכילת צלי. אלא שמכל מקום עובר משום איסור נותר, שהרי היה ראוי לצלותו כל הלילה ולאכול. אבל במבושל כתב שאינו עובר גם משום איסור נותר, שהרי לא היה מועיל לצלותו בלילה.